

Algemeen Overleg in Tweede Kamer over inrichting verkiezingsproces

Komen die stemmenprinter en stemmenteller er nog wel?

Op de dag van het AO, woensdag 30 januari jl., had gratis kwaliteitskrant De Pers de voor Balkenende IV plezierige boodschap dat 'Nederland voorlopig niet in staat is verkiezingen te organiseren'.

De staatssecretaris was 'not amused' (vreemd eigenlijk, het moet voor haar toch ook een geruststellende gedachte zijn) en de BPR-BZK ambtenaren konden er ook niet echt om lachen. Wellicht zouden zij dan de zwartepiet wel toegespeeld krijgen, omdat ze zich de afgelopen drie, vier maanden met andere zaken dan stemhokjes, stembussen en rode potloden hadden beziggehouden. Wat doe je dan als de kamerleden, zwaaiend met kopieën van de artikelen, om uitleg vragen? Precies, dan

speel je de zwartepiet door!

Een gedurende het hele overleg montere, zelfverzekerde en assertieve staatssecretaris Ank Bijleveld heeft de kamerleden daarom vrolijk uitgelegd dat die berichtgeving 'een karikatuur' schetst van de werkelijkheid'. Ze zei: 'Het is onzin, echt flauwekul dat gemeenten dit zeggen. Zij hebben al sinds eind september 2007 de tijd om zich voor te bereiden'. Gemeenten, zo zei de staatssecretaris, 'kunnen verkiezingen binnen enkele weken organiseren'. En toen stootte haar ambtenaar haar aan en fluisterde 'binnen drie weken zelfs in 2006'. Waarna de staatssecretaris tegen de kamerleden geruststellend hardop uitsprak: 'drie weken, dat hebben ze bewezen'. En daarmee doelde ze op het handjevol gemeenten dat in het najaar van

2006 onverwacht toch met het rode potlood aan de slag moest.

Einde verhaal? Nou nee. Bereidt u zich als gemeenten maar voor op een langere periode dan alleen maar 2009 (EP) of 2010 of 2011 dat er met het rode potlood moet worden gestemd. Investeren in nieuwe stemhokjes en ander materiaal en in een goede relatie met beheerders van (nieuwe) stemlocaties lijkt onontkoombaar. Maar wacht u nog maar even op officiële mededelingen uit Den Haag en blijf ondertussen hopen dat er na de eerste honderd dagen van dit kabinet nog velen volgen...

ALFRED ZEBREGS

Het was natuurlijk een goed getimedede actie. De vice-voorzitter van de NVVB, Simon Rijdsdijk, voorspelde al in de week voor het AO in het huisblad van de VNG 'een drama'. Overdreven? Zijn argumenten klinken niet gek: 'Door de inzet van stemcomputers is het aantal stemdistricten met 30 tot 40 procent verminderd. Een stemmachine kan met gemak 1800 tot 2000 kiezers bedienen; met potloodstemmen zijn dat er maximaal 1000 tot 1200'. Dat betekent ook dat weer méér locaties nodig zijn; grotere ook, want een stemmachine kan in een kleinere ruimte worden geplaatst dan een aantal stemhokjes'.

Hoe dan ook, er was weer (even?) aandacht voor dit soort grote en kleine problemen waar gemeenten, (u bij Burgerzaken) straks mee geconfronteerd gaat worden.

De Tweede Kamer en de staatssecretaris weten nu ook dat BPR (als nieuwe regisseur van verkiezingen in Nederland) voort moet maken en bij de les en scherp moet blijven.

Wachten tot op 1 mei a.s. een *Expertgroep* onder leiding van professor Bart Jacobs (zat ook in de Commissie Korthals Altes) heeft geadviseerd over de eisen die aan stemprinter en stemmenteller gesteld moeten worden, kan wel eens te lang duren of zelfs een verkeerde gok zijn. Daaraan voorafgaand onderzoekt ook nog de *Gesellschaft für wirtschaftliche Beratung und Schulung* (GBS) in Duitsland wat een norm kan zijn voor de straling van de stemprinter. Met dit soort zaken ben je als ambtelijke ondersteuners van de staatssecretaris natuurlijk erg druk, maar daarmee zet je nog geen onverwachte verkiezingen die helemaal met het rode potlood afgewerkt moeten worden, op de rails...

BIJVAL UIT ONVERWACHTE HOEK

Dat de staatssecretaris zo opzichtig de zwartepiet doorspeelt naar de gemeenten, is niet leuk en gaat misschien ook wel wat ver; zo ga je niet met een partner om die je nog hard nodig zult hebben.

Aardig is dat 'Burgerzaken Nederland' in dit geval uit onverwachte hoek bijval krijgt.

Rop Gonggrijp van de *Actiegroep Wij vertrouwen stemcomputers niet* neemt het in zijn nieuwsbrief (nr. 44) voor 'onze beroepsgroep' op; 'bij hoge uitzondering', dat wel. Lees die nieuwsbrief via de site of beter, neem een abonnement. Het hele stemcom-

puterdossier is trouwens nergens beter en vollediger gedocumenteerd dan op wijnvertrouwenstemcomputersniet.nl.

Wat schrijft Rop Gonggrijp?

'De gemeentelijke organisatoren van onze verkiezingen krijgen van de staatssecretaris wel een paar hele nare en volkomen onverdiende vegen uit de pan. Niet alleen staan ze nu - terecht vinden wij -

zonder stemcomputers, maar nu ze zijn ook - onterecht - door de staatssecretaris aan hun lot overgelaten, maar wel alvast preventief als zondebok aangewezen voor het geval het misgaat. De staatssecretaris zegt in de Kamer namelijk nu doodleuk dat ze al op 27 september 2007 heeft laten weten dat verkiezingen tijdelijk op papier gaan. En *dus* zijn de gemeenten daar vanzelfsprekend nu helemaal klaar voor. En anders lukt dat makkelijk in de minimaal 80 dagen na de val van een kabinet'. (...) 'Van de staatssecretaris hoeft niemand zich zorgen te maken'. (...) 'De Kamer had best een beetje meer mogen doorvragen, want een staatssecretaris hoort er niet mee weg te komen om in hetzelfde overleg te claimen dat er geen probleem is en dat ze de regie in handen heeft en tegelijk te beloven eens bij de gemeenten te zullen gaan inventariseren of er een probleem is. Maar goed: daar sta je dan als gemeenteambtenaar'. (...) 'De staatssecretaris heeft nu in de Kamer gezegd dat alles in een mum van tijd in orde kan zijn, en wie het tegendeel beweert zegt dus feitelijk dat de staatssecretaris heeft zitten liegen'.

'Dit alles terwijl de staatssecretaris weet, of in ieder geval zou moeten weten, dat haar uitspraken op gespannen voet met de waarheid staan. Er moet nog *vreselijk veel* gebeuren'. (...) 'Het is een logistieke operatie waar niet licht naar gekeken moet worden'.

Tot zover de nieuwsbrief van de actiegroep. Maar er is meer uit het Algemeen Overleg te melden.

NU AL REQUIEM VOOR STEMPRINTERS?

Het Algemeen Overleg begon direct met vuurwerk. CDA-er Jos Hessels stelde eigenlijk voor dat we die nieuwe verkiezingstechnologie maar even helemaal moeten vergeten. Misschien moesten we maar gewoon helemaal terug naar het rode potlood. Waarom ook niet na 2011 gewoon op papier stemmen? Op het verkiezingsproces-front is nu gewoon rust nodig. Dan kunnen

we alles goed bekijken, de bevindingen uit Duitsland en van de Expertgroep afwachten en we kunnen ook ervaringen uit het buitenland en eventuele EU-regels in de afweging betrekken. Als je deze CDA-er dan hoort, vraag je je af of dit nou een verrassing is voor de partijgenoot-staatssecretaris. Zoiets hebben ze toch afgestemd, mag je denken. Kortom, *exit stemprinter*. Mooi statement nog van Jos Hessels, uitgedaagd door GroenLinks voor wie dit CDA-standpunt koren op de molen is: 'We zeggen niet dat we in 2011 niet met de stemprinter stemmen. Maar het is onwaarschijnlijk dat dit wel gebeurt'. Politiek blijft leuk!

SP, PVV en PvdA voelden ook wel iets voor zorgvuldig bekijken of en wanneer die stemprinters gebruikt kunnen gaan worden (PvdA: 'geen fixatie op techniek' en zorgvuldigheid gaat voor snelheid'). In ieder geval wacht men eerst graag de adviezen van de Expertgroep voor 1 mei a.s. af. De staatssecretaris wees (letterlijk) ook herhaaldelijk naar Bart Jacobs (met enkele leden van zijn commissie aanwezig op de publieke tribune) en wacht graag zijn advies af.

Maar op diezelfde publieke tribune overheerste een beetje de mening dat Bart Jacobs eigenlijk helemaal geen advies meer hoeft te maken: het 'hightech rode potlood', de stemprinter van Korthals Altes, komt er voorlopig niet. Men durft niet. En waarom ook? Het kost erg veel en het alternatief (stemmen op papier) is zo gek nog niet. Groot voordeel is dan ook dat je geen vervelende actiegroepen op je nek krijgt die allerlei lastige vragen gaan stellen over techniek.

MET DE HAND OF EEN SPREADSHEET?

Om de uitslag van de verkiezingen vast te stellen is een programma dat de uitslag berekent wel handig. Het bedrijf van Jan Groenendaal levert die software (ISS) al jaren. Tot aan de Kiesraad toe. Tot volle tevredenheid. Maar dat mag en kan niet meer, zo lijkt het, want helemaal zeker is het niet. Het is nog gevoelige (juridische) materie. De staatssecretaris zei desgevraagd in het AO 'we gaan niet afhankelijk zijn van Groenendaal; dan berekenen we de uitslag wel met de hand of met een spreadsheet'. Er komt volgens Ank Bijleveld een programma van eisen (in 2009?) en dan volgt een aanbesteding via de centrale stembureaus. Over die eisen is de staatssecretaris met de Kiesraad en gemeenten in gesprek. Uiteraard kan het bedrijf van Jan Groenendaal dan ook inschrijven als ze maar aan de eisen voldoen. En dat daar woorden als 'broncode' en 'open source' in voorkomen, houdt Wijnand Duyvendak van GroenLinks wel in de gaten.

Overigens erkent zelfs Rop Gonggrijp in zijn nieuwsbrief: 'wel is het goed om te bedenken dat ISS veel meer doet dan alleen het berekenen van de uitslag. De kandidatenlijsten worden er op ingevoerd, de administratie van de stembureaus wordt er op gedaan en het programma spuugt alle officiële kennisgevingen, benoemingsbrieven en wat niet al uit'. (...) 'Of de situatie op korte termijn beter wordt van 500 verschillende zelfgebouwde spreadsheet-oplossingen is de vraag'.

CONCEPT WETSVORSTEL

In haar brief aan de Tweede Kamer van 17 januari jl. (TK, 2007-2008, 31.200 VII nr. 45) ter voorbereiding van het AO had de staatssecretaris al laten weten dat 'het concept van het wetsvoorstel inrichting verkiezingsproces' in maart voor consultatie naar onder andere de Kiesraad en de NVVB wordt gestuurd. Voor de zomer moet het wetsvoorstel dan bij de Raad van State voor advies liggen. Dat 'voor' werd in het AO 'rond' de zomer... Daarna moet het nog naar de Tweede Kamer, etc. Kortom, als er op korte termijn verkiezingen komen, is er nog geen nieuwe Kieswet. Er is nog een lange weg te gaan. Volgens de staatssecretaris wil ze zoveel mogelijk taken doordelegeren naar lagere overheid, maar de wetgeving wordt ook strikter.

In haar reacties op de vele opmerkingen van de kamerleden, vatte Ank Bijleveld het kabinetsstandpunt over het rapport van de Commissie Korthals Altes nog eens handzaam samen: stemmen in een stemlokaal is ook in de toekomst dé manier van stemmen. Dat gebeurt dan onder toezicht van het stembureau. Papieren stembiljetten hebben de voorkeur. Alleen maar vanwege een praktische uitvoering en de snelheid vindt het kabinet het werken met die stemprinter en stemmenteller een aardig idee. Snelheid is de enige reden. De eerste keuze van het kabinet is stemmen op papier. De bevindingen van de Expertgroep worden afgewacht, maar zo zei de staatssecretaris 'ik deins er niet voor terug om voor de toekomst te kiezen voor het potlood'.

We weten genoeg. Mij bekruipt het gevoel dat ik bij het huidige kabinet wel vaker krijg: niet te veel beslissen, knopen doorhakken en vooral veel doorschuiven. In concreto vermoed ik dat de politica Ank Bijleveld het dossier verkiezingsproces heel netjes doorschuift naar een volgend kabinet (ook als dit kabinet de hele rit uitzit). Kortom, slijp de potloden, kijk eens uit naar een goede timmerman...

INTERNETSTEMMEN EN WATERSCHAPSVERKIEZINGEN

In de hier eerder genoemde brief van 17 januari 2008, heeft staatssecretaris Ank Bijleveld de Tweede Kamer ook laten weten dat ze nu definitief besloten heeft om geen experimenten meer met stemmen via internet vanuit het buitenland te houden. Zij ziet praktisch geen mogelijkheid om nog een 'stemdienst' te maken die aan alle te stellen eisen voldoet. Overigens vindt zij ook dat stemmen per brief niet aan de waarborgen voldoet. De Kamer (op de VVD na die wel door wil experimenteren met internetstemmen vanuit het buitenland) liet geen traan over het feit dat internetstemmen van de baan is. En toen kwam Tineke Huizinga, staatssecretaris van Verkeer & Waterstaat en belast met onder meer het OV-chipkaart dossier en de Waterschappen, in beeld. Zij was ook gedurende het hele AO aanwezig, want zij had op 19 december 2007 (TK 2007-2008, 31142, nr.8) een brief aan de Tweede Kamer gestuurd waarin zij het verband tussen de Experimentenwet Kiezen op Afstand en internetstemmen bij waterschapsverkiezingen uit de doeken doet.

Waterschapsverkiezingen vallen niet onder de Kieswet. Verder hebben de gezamenlijke waterschappen een heel mooie (*open source!*) internetstemvoorziening gebouwd. Die wil men in november 2008 gaan gebruiken. Natuurlijk kende Tineke Huizinga ook het rapport van de Commissie Korthals Altes, maar zij ziet pas kans bij de volgende verkiezingen voor de Waterschappen (in 2012) het verkiezingsproces aan te passen.

Dat leek de Tweede Kamer geen goed idee. Het is immers niet aan de burgers te verkopen dat voor de ene verkiezing wel en voor de ander niet per internet gestemd kan worden. Er ontstond zich ten leste een bijkans genante discussie tussen Tineke Huizinga en de kamerleden, waarbij het leek dat de eerste maar niet wilde begrijpen waarom de Tweede kamer nu internetstemmen even helemaal niet wenst. Onbedoeld versterkte staatssecretaris Huizinga de idee dat waterschapsverkiezingen in de pikorde van verkiezingen zo ongeveer 'derderangs' zijn: het Waterschap als internetspeeltuin, niet echt serieus, hoofd-ingelanden als een soort *Idols*. Gelukkig hoeft Burgerzaken zich hier verder niet druk om te maken, maar het blijft curieus!

We eindigen met drie quotes. CDA-er Jos Hessels concludeerde 'gesterkt te zijn in het gevoel dat we niet iets nieuws moesten beginnen, voordat het vertrouwen in het verkiezingsproces teruggewonnen is'. GroenLinks 'ziet liever rode potloden dan dat we voor heel veel geld de uitslag anderhalf uur eerder kennen'. En VVD-woordvoester Laetitia Griffith sprak de voor die partij opmerkelijke woorden 'we wachten 1 mei af'. (az)